

VALORILE ETICE ÎN MANAGEMENTUL ORGANIZAȚIONAL AL SISTEMULUI ADMINISTRAȚIEI PENITENCIARE

Ștefan Adrian CIOBĂNESCU^{1*}, Cătălin CĂPITANU¹, Nicușor CIOBANU¹,
Akan OMER¹, Gabriel POPESCU¹

¹Departamentul de Antreprenariat și Management, Grupa II,
Facultatea de Antreprenariat, Ingineria și Managementul Afacerilor, Universitatea Politehnică din București

*Autor corespondent: Ștefan Adrian CIOBĂNESCU, adrian_ciobanescu@yahoo.com

Îndrumător/coordonator științific: Elena FLEACĂ, Prof.Ddr. Ing., Universitatea Politehnică din București

Rezumat. Pe parcursul acestei lucrări vom observa influențele valorilor etice în sistemul administrației penitenciare din România și răspunsul din perspectiva managementului organizațional pentru însușirea și perpetuarea acestora în cultura organizațională.

Cuvinte cheie: management organizațional, penitenciare, valori, etică, onestitate, autocontrol

Deși sistemul administrației penitenciare în urma demilitarizării din anul 2004, a tot trecut prin diverse etape de reformă, acestea s-au făcut mai degrabă pentru a îndeplini rigorile impuse fie de procesul de aderare la NATO, fie de procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Prin urmare majoritatea eforturilor în ceea ce privește reformarea administrației penitenciare, au fost îndreptate spre punerea în acord cu legislația europeană și cu valorile pe care aceasta le promovează, în principal în ceea ce privește politica execuțional penală și drepturile persoanelor private de libertate.

În ceea ce privește personalul care își desfășoară activitatea în unitățile penitenciare din România, deși au existat mai multe modificări ale statutului acestora, acestea au fost doar pentru a stabili apartenența acestora în cadrul anumitor ministere, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, iar în prezent Ministerul Justiției.

Într-adevăr, au existat câteva etape în care au fost făcute modificări în cadrul acestui sistem, dar de fiecare dată acestea au fost făcute având ca punct principal persoanele private de libertate și nicidecum personalul care își desfășoară activitatea în unitățile penitenciare.

Având în vedere contextul socio-politic complex în care lucrătorii din penitenciare își desfășoară activitatea, stresul resimțit prin prisma particularităților locului de muncă, respectiv uzura resimțită de către aceștia, consider că se impune integrarea nevoilor lucrătorilor în procedurile de lucru, în așa fel încât aceștia să poată rămâne eficienți în activitate pe o perioadă cât mai îndelungată.

Având în vedere mediul dificil de lucru, precum și modul în care se răsfrânge activitatea acestora asupra persoanelor private de libertate (abuzurile săvârșite de către lucrătorii din penitenciare pot cauza procesului de reeducare și reintegrare în societate a persoanelor private de libertate, aspect care aduce pagube societății, ulterior statului, prin prisma cheltuielilor pe care va fi nevoie să le efectueze în etapa cercetării faptelor penale, judecării acestora, respectiv executării pedepselor).

Sistemul administrației penitenciare are în responsabilitate persoanele care din diferite motive, nu reușesc să respecte normele stabilite în societate, aspect care prin normele juridice și instituțiile ce constituie cea de-a 3 a putere în stat – puterea judecătorească – este analizat și sancționat, gradual, până la îngrădirea libertății, prin aplicarea pedepselor cu închisoarea.

Odată ajunse în stare de detenție, persoanele private de libertate se află în postura de a efectua foarte multe dintre activitățile proprii unei vieți obișnuite, după un program foarte riguros și sub stricta îndrumare a lucrătorilor care asigură funcționarea locurilor de deținere.

Polițiștii de penitenciare sunt funcționari publici cu statut special, investiți cu exercițiul autorității publice, potrivit legii (LEGE nr. 145 din 22 iulie 2019 privind statutul polițiștilor de penitenciare), motiv pentru care aceștia trebuie să corespundă unui profil psihoprofesional foarte specific, pentru a diminua pe cât posibil riscul ca persoanele private de libertate să fie supuse vreunui abuz ori neglijențe.

Aduc în discuție acest aspect pentru faptul că odată cu exercitarea autorității, polițiștii de penitenciare capătă o formă de putere asupra persoanelor private de libertate, iar puterea poate genera abuz.

Autocontrolul reprezintă ”Capacitatea pe care ar trebui să o cultivăm toți pentru a controla impulsurile, emoțiile și actele necugetate, care pot dăuna altor oameni și pe noi înșine”, în timp ce onestitatea ”înseamnă nu numai respectarea obligațiilor, ci și acționarea într-un mod corect și transparent în toate domeniile vieții” (ICOCIU).

Persoanele private de libertate, pe toată perioada detenției trebuie să își ducă viața de zi cu zi, doar că acest lucru se realizează cu foarte multe dificultăți în comparație cu viața în libertate, întrucât, așa cum am precizat și anterior, pentru foarte multe activități cotidiene este nevoie de un program și existența unui lucrător care să faciliteze aceste activități (asigurarea hranei, asigurarea asistenței medicale, comunicarea cu membrii familiei, efectuarea de cumpărături, plimbatul în aer liber, prezentarea în fața instituțiilor statului etc.).

Statul, pentru a crea premisele realizării rolului pedepsei privative de libertate, acela de a reintroduce în societate persoane capabile să respecte normele acestora, respectiv de a preveni săvârșirea de noi infracțiuni, a adoptat o serie de acte normative privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (LEGE nr. 254 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal), dar și statutul polițiștilor de penitenciare, respectiv codul deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare (ORDIN nr. 2.794 din 8 octombrie 2004 pentru aprobarea Codului deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare).

Însă, conferirea cadrului legislativ, nu este suficient pentru a duce la îndeplinire acest deziderat, întrucât polițiștii de penitenciare lucrează cu persoanele pentru care nerespectarea normelor legale este ceva obișnuit, aspect care nu le face a fi cooperante, motiv pentru care stresul resimțit de către lucrători este la cote foarte ridicate, aceștia fiind la rândul lor oameni care în ciuda pregătirii de specialitate sunt nevoiți să își țină în frâu emoțiile ori reacțiile.

În opinia mea, acesta este punctul în care valorile precum onestitatea și autocontrolul, este obligatoriu să existe în structura fiecărui lucrător din sistemul administrației penitenciare.

O situație în care este crucială existența autocontrolului, este aceea în care persoana privată de libertate se opune respectării indicațiilor transmise de lucrător, cum ar fi strângerea efectelor personale și mutarea într-o altă cameră de deținere.

În această situație, polițistul de penitenciare trebuie să rămână suficient de ferm, încât persoana privată de libertate să înțeleagă că este nevoită să respecte dispoziția, dar cu toate acestea suficient de înțelegător încât să nu recurgă din prima la măsuri coercitive.

Într-o astfel de situație, în lipsa autocontrolului polițistului de penitenciare, există fie riscul ca dispoziția acestuia să nu fie respectată, pe cale de consecință persoana privată de libertate să nu fie mutată la altă cameră de deținere, aspect ce poate duce la evenimente negative în rândul celorlalte persoane private de libertate, ori în cadrul instituției, fie riscul de a reacționa disproporționat în raport cu opoziția persoanei, respectiv prin aplicarea mijloacelor de imobilizare într-o situație care nu impunea acest lucru.

În situația în care oricare dintre cele două riscuri descrise se materializează, vor exista următoarele prejudicii:

- în ceea ce privește polițistul de penitenciare, acesta riscă să fie tras la răspundere pentru un act de abuz;
- în ceea ce privește celelalte persoane private de libertate încarcerate în respectivul loc de detenție, acestea pot organiza revolte;
- în ceea ce privește scopul aplicării pedepsei privative de libertate – redarea către societate de persoane capabile să respecte normele acesteia, respectiv prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni – în sensul că persoana privată de libertate va înțelege fie că se poate și fără respectarea normelor, fie că este supus unei nedreptăți la cere cu prima ocazia va reacționa violent.

În ceea ce privește onestitatea, implicațiile sunt la fel de complexe, un exemplu fiind – o persoană privată de libertate, care a fost sancționată disciplinar cu suspendarea dreptului la vizită fără dispozitiv de separare pentru o perioadă de 1 lună, solicită polițistului de penitenciare responsabil cu acordarea acestui drept, o astfel de vizită, în interiorul perioadei de suspendare.

În această situație polițistul ar trebui să îi explice că acest lucru nu este posibil, însă cum o astfel de veste nu este printre cele mai bune, pentru a evita o reacție negativă din partea persoanei private de libertate, polițistul care nu deține această valoare, fie îi va comunica faptul că îi va fi aprobată această vizită, deși știe clar că nu o va face, întrucât procedurile și protocoalele îl împiedică, fie va încălca acele proceduri și protocoale pentru a acorda acea vizită persoanei private de libertate care nu are acest drept.

În prima situație, problemele vor începe odată cu momentul în care persoana privată de libertate va constata că vizita nu va avea loc, existând riscul producerii unor evenimente negative în sectorul de deținere, ori a unor reclamații din partea aparținătorilor care nu pot vizita persoana în cauză.

În cea de-a doua situație, lucrurile sunt mai grave, aflându-ne în prezența unui comportament care este contrar legii, acesta putând chiar constitui o infracțiune.

Din acest motiv, consider că aceste valori, constituie elemente vitale ale managementului organizațional, pentru ca sistemul administrației penitenciare să-și îndeplinească rolul său în societate.

O soluție în cultivarea și dezvoltarea acestora o poate reprezenta abordarea Școlii Naționale de Pregătire a Agenților de Penitenciare Târgu Ocna, care are două modulele de pregătire care acoperă această nevoie (<https://snpaptgocna.ro/invatamant/module-de-studiu>):

- Comunicare și inteligență emoțională;
- Comunicare și negocierea conflictelor.

Beneficiul acestora constă în faptul că se finalizează cu lucrări practice, în care cursanții au posibilitatea implementării cunoștințelor teoretice prezentate în conținutul modulului, în cadrul simulatorului amenajat în incinta școlii, prin parcurgerea unor scenarii pe care le pot regăsi în activitate.

Dezavantajul acestor module constă în faptul că ele pot fi parcurse doar de către elevii școlii, la sediul acesteia, dat fiind faptul că simulatorul este o replica a unui așezământ de detenție, care nu poate fi relocat.

Acest aspect reprezintă o problemă foarte mare întrucât sistemul administrației penitenciare încadrează personal din mai multe surse, cum ar fi instituțiile de învățământ superior, școli de subofițeri și maiștri militari care pregătesc personal în beneficiul său, precum și din sursă externă. Din acest motiv o parte semnificativă a personalului nou încadrat nu poate parcurge aceste module.

O primă etapă în soluționarea acestei probleme ar fi organizarea semestrială a unor cursuri pentru personalul nou încadrat, care să se deruleze în format mixt on-line și prezență fizică, astfel încât după partea de pregătire teoretică on-line, personalul nou încadrat să poată parcurge în format fizic, diferite scenarii proprii liniei specifice de activitate, la final fiind evaluați, urmând să li se stabilească diferitele nevoi de formare complementară.

Următoarea etapă în soluționarea acestei probleme ar fi înființarea unui astfel de simulator și în cadrul unei instituții de învățământ superior care pregătește personal în beneficiul sistemului administrației penitenciare, cea mai pretabilă fiind Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza" dat fiind faptul că este instituția de învățământ cu cea mai mare experiență în pregătirea ofițerilor de penitenciare, aceasta asigurând încă de la înființare clase în această specialitate.

O soluție ideală ar fi înființarea propriei instituții de învățământ superior, care să asigure ofițeri în toate specialitățile din sistemul penitenciar, însă dimensiunea efortului financiar, respectiv cel legat de identificarea resurselor umane necesare, fac ca această soluție să nu fie una fezabilă, existând cel puțin două specialități în care pregătirea personalului prin beneficiari ar fi de preferat: medicină și tehnologia informației.

Referințe:

1. LEGE nr. 145 din 22 iulie 2019 privind statutul polițiștilor de penitenciare.
2. V. C. ICOCIU, Curs Etică și Integritate Academică.
3. LEGE nr. 254 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.
4. ORDIN nr. 2.794 din 8 octombrie 2004 pentru aprobarea Codului deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare.
5. <https://snpaptgocna.ro/invatamant/module-de-studiu>.